

III./2. fejezet: A magyar NIR szereplői

Bevezetés

Melyek a magyar NIR fő erősségei, illetve gyengeségei?

A magyar innovációs rendszer szereplői a magyarországi magyar és külföldi tulajdonú vállalatok, az egyetemek, akadémiai és egyéb kutatóintézetek, az állami, regionális és önkormányzati irányítású intézmények és a piaci, finanszírozó pénzügyi intézmények. A NIR részét képezik továbbá a szereplők viselkedését meghatározó és segítő intézmények, szakmai szövetségek, jogszabályok és viselkedési gyakorlatok.

A magyar NIR [Az OECD 2009 háttér tanulmánya, www.nih.gov.hu] fő erőssége a nyitott gazdasági szerkezet, a magas szintű kutatási tapasztalat és az innováció javuló keretfeltételei. Gyengesége az alacsony üzleti K+F-ráfordítás, a K+F és általában az innováció nagyfokú budapesti koncentrációja, a magyar tulajdonú cégek alacsony innovációs aktivitása és az instabil (bizonytalan, egyenetlen, politikától erősen függő) állami jelenlét. A XXI. század második évtizedében az egyik legnagyobb veszély a szakemberképzés lemaradásának folytatódása, a gyakorlatban is hasznosítható tudás átadásának gyengesége. Gondot okozhat a növekedési kilátások beszűkülése, a vállalati szektor túlzott függése az állami pályázatoktól, az innovációt nem ösztönző (magas marginális kulcsot használó, kiszámíthatatlanságával a hosszú távú tervezést megbénító) adórendszer.

Nagy lehetőséget rejt az EU-támogatások hatékonyabb felhasználása, az oktatási és kutatási ráfordítások koncentrálása vagy a néhány régióban meginduló K+F- és innovációs aktivitás kihasználása. Sokat javulhatna az állami programok hatékonysága, ha megnőne a (program végrehajtása előtti) tervezés és az (utólagos) értékelés szerepe, társadalmi elismertsége. [Az értékelésre egy jó példa az NKTH által megrendelt „Kutatási és Technológiai Innovációs Alap 2004.01.01. – 2009.12.31. közötti működésének átfogó értékelése” <http://www.nkth.gov.hu/innovaciopolitika/publikaciok-tanulmanyok/elkeszult-kutatasi>]

A következőkben tekintsük át a fontosabb szereplőket és a NIR-t működtető kapcsolatokat!

III./2.1.: Vállalatok

Miért kulcsfontosságú a vállalatok innovációs láncban betöltött szerepe?

A vállalatok az innovációs lánc legfontosabb szereplői, mivel ők viszik piacra az új termékeket és vezetik be az új eljárásokat. A nemzetközi tapasztalatok szerint a vállalati termelési hatékonyság vagy versenyképesség és a K+F-kiadások szintje erősen összefügg, ám a fejlett országokban a K+F-intenzitás (K+F-költség/árbevétel) nem függ a cég méretétől. Nemcsak Magyarországon, hanem minden országban igaz, hogy viszonylag kevés vállalat végez K+F-tevékenységet. A vállalati K+F-tevékenység viszont időben általában stabil, vagyis ha egy cég egy évben költött K+F-re, várhatóan a következő évben is megteszi ezt.

Az OECD-Eurostat felmérése szerint egy vállalat innovációs tevékenységére az alábbi 5 fő tényező hat:

A.) az intézményi és infrastrukturális környezet;

- B.) az innovációs politika (különböző támogatások, ösztönzők révén);
- C.) az oktatás és az állami K+F;
- D.) más vállalatok innovációs tevékenysége; valamint
- E.) a mindezen tényezőkkel kölcsönhatásban álló kereslet.

Magyarország a vállalati K+F tekintetében jelentősen el van maradva a legtöbb európai uniós országtól. Miközben a kutatási és fejlesztési tevékenységre 2009-ben Magyarországon 299,2 Mrd Ft-ot (a GDP 1,15%-át) fordítottak, az Európai Unióban ez átlagosan a GDP 2-3%-a volt. A ráfordítások finanszírozásában a vállalkozások részesedése meghaladta a 40%-ot, de ez még mindig messze van az európai átlagos 70%-tól. Érdekes, hogy a magyar K+F-ráfordítás 10 %-a már nemzetközi forrásokból származik. Nemzetközi összevetésben a magyar vállalatok K+F-ráfordítása és innovációs aktivitása gyengének mondható. Ez különösen igaz a kutatási ráfordítást tekintve, míg a piaci innováció esetében jobb a helyzet.

Véleménye szerint mivel indokolható, hogy a magyar cégek innovációs tevékenységének intenzitása lényegesen elmarad a legtöbb EU-tagországban mért szinttől?

A közös európai felmérések (Community Innovation Survey, CIS) szerint a magyar cégek innovációs tevékenységének intenzitása lényegesen elmarad a legtöbb EU-tagországban mért szinttől. A legalább 10 főt foglalkoztató magyar vállalkozások közül *csak minden ötödik* innovatív: 23,3% 1999-2001-ben (CIS3), illetve 20,9% 2002-2004-ben (CIS4) – mindez az egyik leggyengébb érték az Unióban. A magyar vállalatok szerény teljesítményét tovább rontja, hogy csak 10%-uk végzett egymást követő években folyamatosan formális K+F-tevékenységet; ez kevesebb, mint harmada a német értéknek.

Ugyanakkor fontos látni, hogy Magyarországon a formális K+F kevésbé jelentős szerepet játszik az innovációs folyamatban, mint Nyugat-Európában. Ahogy ezt Muraközy (2010) is hangsúlyozza, a magyar gazdaságban gyakran K+F nélkül, más ráfordítások felhasználásával valósul meg az innováció. Ez úgy képzelhető el, hogy pl. egy vállalat vezetője észreveszi, hogy külföldi versenytársai új termékeikhez milyen gépeket használnak, megvásárolja azokat, és így a gépek megjelennek a hazai piacon.

A KSH [KSH Statisztikai Tükör, Innováció, 2010] felmérése szerint „a technológiai innovációs tevékenységet folytató (új terméket vagy eljárást bevezető) vállalkozások aránya Magyarországon 2006-2008-ban a megfigyelt szervezetek körében (az építőiparba, ill. a kutatás-fejlesztési szakágazatba tartozó cégek nélkül) átlagosan 20,8% volt”. Ez az arány ugyanebben az időszakban, az élenjáró Finnországban vagy Ausztriában egyaránt 40% felett volt. A nagyobb cégek esetében gyakoribb az innovációs tevékenység; a 250 fős, vagy annál nagyobb vállalkozások közel 60%-a volt innovatív 2006-2008 között; a kkv-szektorban ez az arány 15%.

Az innováció egyik érdekes mutatószáma a termékinnovátor vállalkozások árbevételének összetétele aszerint, hogy az új termékek forgalma az összforgalomból milyen arányt képvisel. Magyarországon a piac számára is új termékek részesedése az árbevételből mintegy 21%, a cég számára is új termékek aránya további 12%. Érdekes módon ebben a mutatóban kisebb az elmaradás az innovatív nyugat-európai országokhoz képest, vagyis Magyarországon kevés az innovatív vállalat, főleg a kkv-szektorban, de az innovatív cégek viselkedése nem különbözik nagyon az

EU-átlagtól.

Magyarországon az innovációban fontos szerepet játszanak a nemzetközi nagyvállalatok magyar leányvállalatai. Az olyan cégek, mint az Audi Hungária, a Tungsram utódként működő GE Lightning Europe Magyarország vagy a Servier által ellenőrzött Egis a magyar innovációs rendszer fontos részei, amelyek a kutatási ráfordítást és innovációs aktivitást tekintve egyaránt kimagasló teljesítményt mutatnak mind a K+F-ráfordítás összegét, mind a bevezetett termékeket illetően. Európai összehasonlításban a külföldi tulajdonú cégek szerepe Magyarországon kiemelkedő, és megközelíti az ír, a belga, illetve a cseh szintet. Ennek fő oka a magyar gazdaság nyitottsága és általános szerkezete, amelyben meghatározó a külföldi cégek szerepe.